

---

# Meddelandeblad

---

Mottagare: Socialnämnder eller motsvarande  
med ansvar för socialtjänst, chefer  
och personal inom socialtjänst

Nr 4/2014  
Juni 2014

## 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen

### Bakgrund

Sverige tillträdde 1996 års Haagkonvention<sup>1</sup> den 1 januari 2013. Bryssel II-förordningen<sup>2</sup> är sedan tidigare gällande lag i Sverige. Både konventionen och förordningen rör frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn. Syftet med bestämmelserna är att förbättra skyddet för barn i internationella situationer. Båda dokumenten innehåller bestämmelser om vilket lands myndigheter som är behöriga att vidta åtgärder och vilket lands lag som ska tillämpas. Dessutom regleras frågan om erkännande av beslut som meddelats i ett annat land liksom förutsättningarna för att kunna verkställa ett utländskt beslut. Både konventionen och förordningen anger under vilka förutsättningar ett barn kan placeras i ett annat land.

### 1996 års Haagkonvention

Konventionen tillämpas mellan Sverige och de stater som har tillträtt konventionen. I maj 2014 hade 40 stater tillträtt konventionen. Förutom stater som USA, Australien och Ryssland är majoriteten av konventionsstaterna medlemmar i den Europeiska Unionen.<sup>3</sup>

---

1 Den i Haag den 19 oktober 1996 dagtecknade konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn, härfter kallad 1996 års Haagkonvention.

2 Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000, härfter kallad Bryssel II-förordningen.

3 För aktuell information om vilka stater som har tillträtt konventionen hänvisas till Haagkonferensens hemsida <http://www.hcch.net>. För mer information om tillämpningen av konventionen och exempel hänvisas till Practical Handbook on the Operation of the 1996 Hague Child Protection Convention, Hague Conference on Private Law 2014, <http://www.hcch.net/upload/handbook34en.pdf>



1996 års Haagkonvention är tillämplig på frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn upp till 18 års ålder. Konventionens syfte är att stärka skyddet för barn i internationella situationer och undvika konflikter mellan olika rättssystem. Syftet med konventionen är också att utveckla det internationella samarbetet när det gäller skydd av barn. Konventionen gäller alla avgöranden om föräldraansvar, t.ex. avgöranden om vårdnad, boende, umgänge eller en tillfällig placering av ett barn utanför det egna hemmet. Även tvångsvård är en sådan åtgärd som tillhör konventionens tillämpningsområde.<sup>4</sup> Med stöd av konventionen kan ett beslut angående till exempel vårdnad och umgänge verkställas i en annan konventionsstat.

## Hemvistprincipen

Huvudregeln i artikel 5 i 1996 års Haagkonvention är att myndigheterna i den stat där barnet har sin hemvist är behöriga att vidta åtgärder för att skydda barnet och dess egendom. Den s.k. hemvistprincipen utgår från att den stat där barnet har sin hemvist har bäst förutsättningar att fatta beslut som rör barnet. Barnets hemvist bestäms genom att en rad objektiva faktorer beaktas. Bedömningen måste ske i varje enskilt fall utifrån samtliga faktiska förhållanden. Faktorer som bör ingå i bedömningen är t.ex. var barnet faktiskt vistas, barnets nationalitet samt anknytning i övrigt genom familj, släkt, tidigare vistelse och skolgång.<sup>5</sup>

Ett antal undantag från huvudregeln om hemvisten anges i artiklarna 6-10 i 1996 års Haagkonvention. Som exempel kan nämnas när ett barn olovligen förts bort eller kvarhålls. Då överförs inte behörigheten genom byte av hemvist såvida inte två alternativa villkor är uppfyllda enligt artikel 7. Det ena villkoret är att barnet har varit bosatt i den nya hemviststaten i minst ett år, alternativt att barnets vårdnadshavare har godkänt bortförandet eller kvarhållandet. På detta sätt överensstämmer 1996 års Haagkonvention med 1980 års Haagkonvention om bortförande av barn.<sup>6</sup>

## Tillämplig lag, erkännande och verkställighet

1996 års Haagkonvention anger i artikel 15 att myndigheterna i varje stat ska tillämpa sin egen lag när de utövar sin behörighet. Om svenska myndigheter är behöriga att fatta beslut enligt konventionen ska de alltså tillämpa svensk rätt.

En åtgärd som vidtas i en konventionsstat ska i princip erkännas direkt i övriga konventionsstater enligt artikel 23. En part som vill att ett avgörande från ett annat land ska erkännas i det egna landet kan begära detta vid behörig myndighet enligt artikel 24 och 26. I Sverige är det Svea hovrätt som är behörig myndighet enligt 6 § lag (2012:318) om 1996 års Haagkonvention. Svea hovrätt kan om vissa förutsättningar är uppfyllda utfärda en s.k. verkställbarhetsförklaring avseende ett utländskt avgörande.

## Vissa uppgifter för socialnämnden

Enligt artikel 32 i 1996 års Haagkonvention är behörig myndighet skyldig att rapportera om ett barns situation på begäran av en utländsk myndighet. I Sverige är det den nämnd som fullgör en kommuns uppgifter inom socialtjänsten som får rapportera om ett barns situation, vilket anges i 4 § lag om 1996 års Haagkonvention. Nämnden får också samla in upplysningar eller underlag och uttala sig om en förälders lämplighet i fråga om umgänge

---

4 Artikel 1 och 3 1996 års Haagkonvention.

5 SOU 2005:111 Föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn i internationella situationer s. 149 f.

6 Den i Haag den 25 oktober 1980 dagtecknade konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn, härafter kallad 1980 års Haagkonvention.

enligt artikel 35.2 i 1996 års Haagkonvention. Normalt sett är det en nämnd i den kommun där barnet vistas som ytterst ansvarar för att handlägga en fråga med anknytning till 1996 års Haagkonvention. I vissa fall kan det dock saknas en anknytning till en viss kommun. I sådana undantagsfall ska frågan tas upp av en nämnd i Stockholms kommun enligt 2 § lag om 1996 års Haagkonvention.<sup>7</sup>

## Placering av barn över nationsgränserna

1996 års Haagkonvention anger att en placering av ett barn i en annan stat måste godkännas av behörig myndighet i den stat där placeringen avses ske. Med anledning av detta har reglerna i 6 kap. 11 a och b §§ socialtjänstlagen (2001:453), SoL, införts. Paragraferna anger under vilka förutsättningar ett barn kan placeras av en utländsk myndighet i Sverige respektive under vilka förutsättningar en svensk socialnämnd kan placera ett barn i ett annat land.<sup>8</sup> Det har även införts en lagregel i utlänningslagen som ger socialnämnden rätt att ansöka om uppehållstillstånd för ett barn som ska placeras i Sverige.<sup>9</sup>

I fråga om utländska placeringar av barn har Sverige valt att endast godkänna och tillåta frivilliga placeringar. Det krävs således samtycke från vårdnadshavare och barn över 15 år för att en placering ska kunna ske i ett annat land. Det är inte heller möjligt att placera barn i Sverige utan stöd av 1996 års Haagkonvention eller Bryssel II-förordningen. Däremot kan svenska myndigheter placera barn i länder som faller utanför de nämnda instrumenten, om det skulle vara bäst för barnet.<sup>10</sup>

## Centralmyndighet

I varje konventionsstat ska det finnas en centralmyndighet som ansvarar för att bistå vid tillämpningen av konventionen. I Sverige är Utrikesdepartementet centralmyndighet enligt 2 § förordning (2012:826) med kompletterande bestämmelser till 1996 års Haagkonvention.

## Bryssel II-förordningen

Den första Bryssel II-förordningen kom år 2000. En reviderad version av förordningen trädde i kraft den 1 augusti 2004 och började i de huvudsakliga delarna att tillämpas den 1 mars 2005. Förordningen är bindande och direkt tillämplig i alla EU:s medlemsstater utom Danmark. Bryssel II-förordningen har företrädde framför 1996 års Haagkonvention i de fall då barnet har sin hemvist i en EU-stat (förutom Danmark).<sup>11</sup>

Bryssel II-förordningen tillämpas på alla avgöranden om föräldraansvar, oavsett anknytning till frågor om äktenskapsskillnad. Med föräldraansvar avses bl.a. vårdnad och umgänge enligt artikel 2. Av förordningen framgår det när en medlemsstats myndigheter är behöriga att besluta i frågorna och förordningen reglerar även erkännande och verkställighet av avgöranden. En dom om t.ex. vårdnad ska genom ett enkelt ansökningsförfarande kunna verkställas i ett annat EU-land. I Bryssel II-förordningen finns även regler som kompletterar 1980 års Haagkonvention angående bortförande av barn. Genom en dom från EG-domstolen år 2007 fastställdes det att Bryssel II-förordningen även omfattar offentligrättsliga åtgärder som t.ex. LVU-beslut.<sup>12</sup>

---

7 Prop. 2011/12:85 Stärkt skydd för barn i internationella situationer s. 36.

8 Prop. 2011/12:85 s. 43 ff.

9 5 kap. 15 c § utlänningslagen (2005:716).

10 Prop. 2011/12:85 s. 45 och 48.

11 SOU 2005:111 s.142.

12 Dom den 27 november 2007 i mål C 435/06 "C", se även prop. 2007/08:98 Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen s. 17.

I likhet med 1996 års Haagkonvention är huvudregeln enligt förordningen att barnets hemvist styr vilket land som är behörigt att besluta i de frågor som förordningen omfattar.<sup>13</sup> Undantag eller komplettering till huvudregeln anges i artiklarna 9-10 och 12-15 i förordningen. I artikel 10 regleras särskilt behörigheten vid olovliga bortföranden eller kvarhållanden av barn. Utgångspunkten är att myndigheterna i barnets hemviststat fortsätter att vara behöriga om barnet fått en hemvist som grundar sig i ett olovligt bortförande eller kvarhållande.<sup>14</sup> Ytterligare ett viktigt undantag från huvudregeln anges i artikel 20 och innebär att en stat alltid kan vidta intermistiska åtgärder i brådskande fall i syfte att skydda barnet och dess egendom.<sup>15</sup>

Även i Bryssel II-förordningen anges i reglerna angående erkännande och verkställighet att en dom eller beslut som meddelats i en medlemsstat ska erkännas i en annan medlemsstat utan något särskilt förfarande. Enligt förordningen ska ett avgörande verkställas enligt den verkställande statens inhemska regler. En tysk dom angående umgänge ska alltså i Sverige verkställas enligt föräldrabalkens regler om verkställighet.<sup>16</sup> Medlemsstaternas myndigheter ska utfärda intyg som ska visa att ett avgörande uppfyller kraven på rättssäkerhet. Intygen utfärdas enligt vissa standardformulär.<sup>17</sup>

Förordningen reglerar även placeringar av barn utanför hemmet. I likhet med 1996 års Haagkonvention aktualiseras då reglerna i 6 kap. 11 a och b §§ SoL. Om en svensk myndighet överväger att placera ett barn i ett annat EU-land ska myndigheten först samråda med centralmyndigheten eller annan behörig myndighet i det tilltänkta landet.<sup>18</sup> I Sverige är Utrikesdepartementet centralmyndighet enligt 2 § förordning (2005:97) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen. Centralmyndigheten ska på begäran av en centralmyndighet i en annan medlemsstat eller en person med föräldraansvar samarbeta i enskilda ärenden för att uppnå syftena med förordningen.

---

13 Artikel 8 Bryssel II-förordningen.

14 Se Kammarrätten i Göteborg 2013-03-14, beslut 9050-12. Socialnämndens var inte behörig att fatta beslut enligt LVU eftersom barnen förvisso ansågs ha hemvist i Sverige men då det rörde sig om ett olovligt kvarhållande var myndigheterna i barnens ursprungliga hemvistland Tyskland behöriga. Socialnämnden och förvaltningsrätten var således obehöriga att ta upp frågan.

15 Se Kammarrätten i Sundsvall, mål 2326-10, beslut meddelat den 4 november 2010; varken svensk socialnämnd eller förvaltningsrätt ansågs behörig att besluta om LVU då barnet bedömdes ha sin hemvist i Storbritannien (artikel 8) och endast tillfälligt vistades i Sverige. Inte heller artikel 20 angående myndigheters rätt att i brådskande fall vidta skyddsåtgärder ansågs tillämplig i målet.

16 Artikel 21 och 47 Bryssel II-förordningen, se även prop. 2007/08:98 s. 25-26.

17 Artikel 39, 41-44 Bryssel II-förordningen, se även prop. 2007/08:98 s.23-24.

18 Artikel 56 Bryssel II-förordningen.

---

Denna information (art nr 2014-6-17) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: [www.socialstyrelsen.se/publikationer](http://www.socialstyrelsen.se/publikationer). Den kan även beställas från Socialstyrelsens publikationsservice, e-post [publikationsservice@socialstyrelsen.se](mailto:publikationsservice@socialstyrelsen.se) eller fax 035-19 75 29

---